

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 25ΗΣ ΜΑΪΟΥ 1978

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Ἰωάν. Καρμύρης**, παρουσιάζων τὸ κάτωθι βιβλίον τοῦ κ. Γεωργίου Ν. Τασούδη, εἶπε τὰ ἑξῆς :

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὸν τρίτον τόμον τῶν ἀπάντων τοῦ ἀειμνήστου ἀκαδημαϊκοῦ καὶ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἄρθρα καὶ μελέται Χρυσάνθου, ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν τοῦ ἀπὸ Τραπεζοῦντος, 1911 - 1949, βιβλίον τρίτον, ὑπὸ Γεωργίου Ν. Τασούδη», Ἀθῆναι 1977, σελ. 586, μεγάλου σχήματος. Διὰ τοῦ μετὰ χειρὸς καλαισθήτου καὶ ἐπὶ ἀρίστου χάρτου τόμου, περιλαμβάνονται καὶ τινες φωτογραφίας, ὡς καὶ φωτοτυπίας ἰδιογράφων ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ τότε ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς καὶ μετέπειτα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου πρὸς τὸν Χρυσάνθον, συμπληροῦται ἡ ἔκδοσις τοῦ ὅλου ἐκκλησιαστικο-ἐθνικοῦ καὶ συγγραφικοῦ ἔργου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου, ἣν ἐπραγματοποίησεν ἀξιεπαίνως ὁ ἀνεψιὸς καὶ ἐκτελεστής τῆς διαθήκης του Γεώργιος Ν. Τασούδης.

Οὕτω ἐδημοσίευσεν οὗτος ἐν ἔτει μὲν 1970 τὸν πρῶτον ἐκ σελίδων 390 τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον : «Βιογραφικαὶ ἀναμνήσεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου τοῦ ἀπὸ Τραπεζοῦντος», ἐν ἔτει δὲ 1972 τὸν δεῦτερον ἐκ σελίδων 556 τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσάνθος ὁ ἀπὸ Τραπεζοῦντος, ἡ ἐθνικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ δρασιάς του, 1926 - 1949», καὶ ἐν τῷ παρόντι τρίτῳ τόμῳ περιέλαβέ τινα ἐκ τῶν σπουδαιότερων δημοσιευμάτων αὐτοῦ, ὡς καὶ ἕτερα ἀνεκδοτά τινα κείμενα, ὀλοκληρῶν οὕτω τὴν προσφορὰν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος τοῦ ἐπιφανεστάτου τούτου Ὁρθοδόξου Πρωθιεράρχου.

Ειδικώτερον ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ δημοσιεύει τὸ πρῶτον ἤδη ἱκανὰ ἀξιολογώτατα ἀνέκδοτα κείμενα τοῦ Χρυσάνθου, ὡς καὶ τινὰ ἄλλα δημοσιεύματα αὐτοῦ εἰς διάφορα δυσέρετα περιοδικά, δι' ὧν πάντων διαφωτίζεται ἢ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑθνους ἡμῶν εἰς κρίσιμα σημεῖα καὶ θέματα αὐτῆς καὶ παρίσταται ἀνάγλυφος ἡ βιβλικὴ μορφή καὶ εἰκῶν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου καὶ τὸ πολὺπλευρον καὶ πολυσχιδῆς ἐκκλησιαστικο-ἔθνικὸν ἔργον αὐτοῦ.

Πράγματι ὁ Χρυσάνθος Φιλιππίδης, γεννηθεὶς ἐν ἔτει 1881 ἐν Κομοτινῇ τῆς Θράκης καὶ εἰσελθὼν τὸ 1911 εἰς τὰς τάξεις τοῦ Κλήρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀνέπτυξεν εὐρυτάτην καὶ ἀξιολογωτάτην ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἔθνικὴν δρασίαν, ὡς αὕτη ἐμφαίνεται ἔκ τε τοῦ παρόντος καὶ τῶν δύο προηγουμένων τόμων, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ πηγῶν καὶ κειμένων ἀυθεντικῶν καὶ ἀδιαφεύστων. Καθ' ὅσον ὁ Χρυσάνθος, ἐργασθεὶς καὶ ἀγωνισθεὶς ἐπὶ τέσσαρας περίπου δεκαετίας ὡς τε ἀρχιμανδρίτης διευθυντῆς τοῦ ἐπισήμου δημοσιογραφικοῦ ὄργάνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» (1911 - 1913), ὡς τε μητροπολίτης Τραπεζοῦντος (1913 - 1921), ὡς τε πατριαρχικὸς ἀποκρισάριος παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ Πολιτείᾳ (1926 - 1949) καὶ ὡς ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν (1938 - 1941) καὶ ἀκαδημαϊκὸς (1940 - 1949), ἐν λίαν κρίσιμῳ καὶ πολυταράχῳ διὰ τὸ Ἑθνὸς ἡμῶν ἐποχῇ, προσέφερεν εἰς αὐτὸ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν πολυτιμοτάτας ὄντως ὑπηρεσίας, ἅς θὰ κρίνη ἡ ἀδέκαστος Ἱστορία ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τοῦ συμπεριληφθέντος εἰς τοὺς ἐκδοθέντας τρεῖς τόμους τῶν ἀπάντων αὐτοῦ πολυτίμου ἱστορικοῦ ὕλικου. Ἀρκεῖ νὰ ὑπομνησθῇ, πρὸς τῇ ἐκκλησιαστικῇ, ἡ ἥρωικὴ στάσις τοῦ Χρυσάνθου ὡς μητροπολίτου Τραπεζοῦντος ἔναντι τῶν Τούρκων, καταδικασθέντος διὰ ταύτην ἐρήμην εἰς θάνατον (20.9.1921), καὶ βραδύτερον κατὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον ἢ ἐπίσης ἥρωικὴ στάσις αὐτοῦ ὡς ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν ἔναντι τῶν κατακτητῶν Γερμανῶν, Ἰταλῶν καὶ Βουλγάρων. Καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας ὡς πρόσφυξ τὸ 1922 ὁ Χρυσάνθος, διωρισθὲν βραδύτερον τὸ 1926 ἀποκρισάριος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀνατεθεισῶν αὐτῷ καὶ διαφόρων σπουδαίων ἐκκλησιαστικῶν ἀποστολῶν, ἅς οὗτος ἤγαγεν εἰς ἐπιτυχῆς πέρας, μέχρι τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1938 ἐκλογῆς του ὡς ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν.

Ὁ ἐκδότης, μετ' εἰσαγωγὴν αὐτοῦ καὶ πρόλογον τοῦ ὀμιλοῦντος (σ. 11 - 22), διαιρεῖ τὰ περιεχόμενα τοῦ τρίτου τόμου εἰς τὰς ἐπομένας ἕξ περιόδους. Ἐν τῇ πρώτῃ τούτων, ἔκτεινομένη εἰς τὰ ἔτη 1911 - 1913, ἀναδημοσιεύει τεσσαράκοντα ἄρθρα τοῦ διευθυντοῦ καὶ ἀρχισυντάκτου τοῦ ἐπισήμου ὄργάνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» καὶ ἀρχειοφύλακος τοῦ Πατριαρχείου ἀρχιμανδρίτου Χρυσάνθου, ἅτινα εἶχε δημοσιεύσει οὗτος ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ

κατὰ τὴν ἐν λόγῳ διετίαν (σ. 27 - 205). Ἐκ τούτων τὰ ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἐπόμενα: «Quid leges sine moribus», «σωβινισμού καὶ βιαιότητος θύματα», «στῶμεν καλῶς», «ἡ πεντηκονταετηρίς τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου (Κωνσταντινουπόλεως)», «τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα καὶ ἡ κοινωνία», «ἡ κοινωνικὴ μόρφωσις τῆς νεολαίας», «ἡ ἀνήθικος φιλολογία καὶ τέχνη», «ἡ δευτερογαμία τῶν κληρικῶν», «αἷμα καὶ πῦρ» καὶ ἄλλα. Γενικῶς εἰς τὰ ἄρθρα του πραγματεύεται ποικίλα θέματα: ἐκκλησιαστικά, θεολογικά, θρησκευτικο-ἠθικά, παιδαγωγικά, ἱστορικά, κοινωνικά, πολιτικά καὶ ἔθνικά. Ἐκ τῶν τελευταίων ἐξαίρομεν ἰδιαίτερος τὸ ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» τῆς 10.9.1911 δημοσιευθὲν ἄρθρον του ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «στῶμεν καλῶς», διὰ τὸ ὅποσον ἐπαύθη ἐπὶ τινὰς μῆνας τὸ περιοδικὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπειδὴ ἐκήρυττε δι' αὐτοῦ ὁ Χρῦσανθος τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς «σωβινιστικῆς πολιτείας τῶν Νεοτούρκων» καὶ «ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους καὶ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν ἐθνοτήτων», καὶ ἐβροντοφώνει «καιρὸς ἔργων ὁ παρὰν καιρὸς», καθ' ὅσον «ἡ καλῶς ζῆν ἢ τεθνηκέναι τὸν εὐγενῆ χρῆ» (σ. 50 - 53).

Ἐν τῇ δευτέρῃ περιόδῳ τοῦ μετὰ χειρὰς τόμου, ἐκτεινομένη εἰς τὰ ἔτη 1911 - 1919, ἀναδημοσιεύει δώδεκα ἄρθρα τοῦ μητροπολίτου Τραπεζοῦντος γενομένου τὸ 1913 Χρυσάνθου ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντος περιοδικοῦ «Κομνηνοί», ὡς καὶ ἀνέκδοτον ἰδιόγραφον ὑπόμνημα αὐτοῦ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Δυτικῆς Θράκης, μετὰ ἐπίσης ἀνεκδότου ἐκθέσεως πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον «περὶ τῶν ὑπερβασιῶν καὶ ἄλλων καταστροφῶν τῆς ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος ὑπὸ τῶν Τούρκων καθ' ὅλον τὸ τετραετὲς διάστημα τοῦ (πρώτου) παγκοσμίου πολέμου» (σ. 209 - 277). Ἐκ τῶν ὑπολοίπων ἄρθρων τὰ πλεόν ἀξιόλογα εἶναι τὰ ἐξῆς: «Λόγος ἐπιμνημόσυνος ἐπὶ τῇ 29 Μαΐου», «ἡ κρίσις», «τὰ γυμνάσια καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα», «ὁ φανατισμὸς», καὶ ἄλλα.

Ἐν τῇ τρίτῃ περιόδῳ, ἐκτεινομένη εἰς τὰ ἔτη 1919 - 1922, ἀναδημοσιεύει ἐκ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» δύο ἐκθέσεις τοῦ Χρυσάνθου περὶ τῶν σχέσεων τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας, δύο ἄρθρα αὐτοῦ περὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ τῆς ἐν αὐτῷ τελευταίας λειτουργίας, ὡς καὶ ἀνέκδοτον διάλεξιν αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥοβερτεῖῳ Σχολῇ Κωνσταντινουπόλεως «περὶ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων» (σ. 281 - 332).

Ἐν τῇ τετάρτῃ περιόδῳ, ἐκτεινομένη εἰς τὰ ἔτη 1926 - 1938, δημοσιεύει τὸ πρῶτον ἤδη δύο ἀνέκδοτα κείμενα τοῦ διορισθέντος τὸ 1926 ἀποκρισαρίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ Πολιτείᾳ τῆς Ἑλλάδος μητροπολίτου Τραπεζοῦντος Χρυσάνθου περὶ συνάψεως κονκορδάτου μεταξὺ

Ἑλλάδος καὶ Βατικανοῦ, ὡς καὶ περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Δελμούζου, μετὰ βιβλιοκρισίας προσέτι τοῦ μεγάλου ἔργου αὐτοῦ ἐκ σελίδων 900 περὶ τῆς «Ἐκκλησίας Τραπεζοῦντος» ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀνθίμου Παπαδοπούλου. Πρὸς τούτοις ἀναδημοσιεύει ἐνταῦθα καὶ ἕτερα τρία προεκδεδομένα κείμενα τοῦ Χρυσάνθου περὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ σχίσματος καὶ περὶ τῆς ὑφισταμένης κοινωνικῆς κρίσεως, μετὰ πέντε εἰσηγήσεων αὐτοῦ εἰς τὴν Διορθόδοξον Ἐπιτροπὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους τοῦ ἔτους 1930 (σ. 335 - 415). Τὰ ἀνωτέρω κείμενα κέκτηνται μεγάλην ἀξίαν, τὸ δὲ περὶ τῆς «Ἐκκλησίας Τραπεζοῦντος» ὄγκωδες καὶ περισπούδαστον ἔργον τοῦ Χρυσάνθου ἐτιμήθη καὶ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν διὰ τοῦ Μαυρογενείου βραβείου.

Ἐν τῇ πέμπτῃ περιόδῳ, ἐκτεινομένη εἰς τὰ ἔτη 1938 - 1949, ἀναδημοσιεύει δέκα κείμενα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν γενομένου Χρυσάνθου (1938 - 1941), μετὰ τοῦ ἐνθρονιστηρίου λόγου αὐτοῦ, ἔτι δὲ ἀνεκδοτον ἄρθρον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον», ὡς καὶ κείμενα αὐτοῦ περὶ «Βησσαρίωνος πρὸς τὴν Σύνοδον ἢ περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς» καὶ «Βησσαρίωνος πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα τῆς Τραπεζοῦντος Ἀλέξιον τὸν μέγαν Κομνηνὸν» (σ. 419 - 497). Ὅμοίως δημοσιεύει τὰ ἐπόμενα τρία κείμενα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐχθρικὴν κατοχὴν τῆς Ἑλλάδος: α) «Πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας», δι' οὗ κατήγγειλε τὴν ἐπίθεσιν τῆς Ἰταλίας ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. β) Διάγγελμα πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ στρατὸν «ἐπὶ τῇ νέᾳ καθ' ἡμῶν ἐπιθέσει» τῆς Γερμανίας. γ) «Διαμαρτυρία πρὸς τὸν πληρεξούσιον τοῦ Ράιχ ἐν Ἑλλάδι Ἀλτενμπουργκ» περὶ τῶν αὐθαιρεσιῶν καὶ βαρβαροτήτων τῶν Βουλγάρων ἐν Θράκῃ καὶ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ. Γενικῶς δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ καθόλου στάσις τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου ἐναντι τῶν δυνάμεων κατοχῆς τῆς Χώρας ἡμῶν Γερμανῶν, Ἰταλῶν καὶ Βουλγάρων, ὡς καὶ πρότερον ἐν Τραπεζοῦντι ἐναντι τῶν Τούρκων, ὑπῆρξεν ἀνταξία φιλοπάτριδος ἀγωνιστοῦ Ἑλληνοῦ Ὁρθοδόξου Ἱεράρχου.

Ἐν τῇ ἕκτῃ περιόδῳ ἐκτίθεται, ἐπὶ τῇ βάσει αὐθεντικῶν ἀνεκδότων κειμένων, ἡ συμβολὴ τοῦ Χρυσάνθου εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν πραγμάτων τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, καὶ δὴ καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ὑπόδειξις ἐκλογῆς τοῦ μητροπολίτου Κερκύρας Ἀθηναγόρου ὡς Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς (1930 - 1948), εἶτα γενομένου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου (1948 - 1972). Ἐν ἀρχῇ δημοσιεύονται: γνωμάτευσις τοῦ Χρυσάνθου περὶ ἄρσεως τοῦ Πατριαρχικοῦ τόμου τῆς 8 Μαρτίου 1908, βάσει τοῦ ὁποίου ὑπήχθη ἡ ἐξάρτησις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς, ὑπὸ ὠρισμένους ὄρους, εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ὑπαγωγή αὐτῆς ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὡς καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Χρυσάνθου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέμα-

τος. Ἐπεται ἡ δημοσίευσις ἐν φωτοτυπία δώδεκα αὐτογράφων ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἀθηναγόρου πρὸς τὸν Χρυσάνθου μεγάλης ἱστορικῆς ἀξίας (σ. 499 - 572). Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἀνευρέθησαν οὔτε ἐν τῷ ἀρχεῖφ τοῦ Χρυσάνθου οὔτε ἐν τῷ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς αἱ ἀπαντήσεις τοῦ Χρυσάνθου πρὸς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀθηναγόρου.

Τέλος, ἀντὶ ἐπιλόγου, δημοσιεύεται ἐν τῷ παρουσιαζομένῳ βιβλίῳ ὁ χαιρετισμὸς τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Δημητρίου Μπαλάνου κατὰ τὴν δεξίωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου ὡς ἀκαδημαϊκοῦ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τῆς 10. 2. 1940, περιέχων ἐπιτυχῆ ἀξιολόγησιν τοῦ ὅλου συγγραφικοῦ ἔργου τοῦ Χρυσάνθου, μεθ' ἣν κατέληγε διὰ τῶν ἐξῆς: «Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, στηριζομένη ἐπὶ τῆς λαμπρᾶς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς σταδιοδρομίας ὑμῶν ἐν τῷ ὑποδούλῳ Ἑλληνισμῷ, εἰς καιροῦς κατ' ἐξοχὴν κρισίμους διὰ τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς πεφωτισμένης συγγραφικῆς ὑμῶν δράσεως, ἐξέλεξεν ὑμᾶς ἀκαδημαϊκὸν εἰς ἀμοιβὴν πολυχρονίων ἀγώνων καὶ μόχθων», (Πρακτικὰ Ἀκαδημίας τόμ. 15 (1940) σελ. 74).

Τοιοῦτον τὸ περιεχόμενον τοῦ τρίτου τόμου τῶν ἀπάντων τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὁποίου δέον νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν βεβαίως τὰ περιεχόμενα καὶ τῶν δύο προεκδοθέντων τόμων. Ἐκ πάντων τούτων δύναται τις νὰ σχηματίσῃ ἀμυδρὰν τινα εἰκόνα τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαστικο-ἐθνικοῦ καὶ συγγραφικοῦ ἔργου, ὡς καὶ τῆς ὑπερόχου προσωπικότητος τοῦ διακεκριμένου ἐκκλησιαστικοῦ τούτου ἡγέτου καὶ ἀκαδημαϊκοῦ. Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἡ δημοσίευσις τῶν ἀπάντων αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ τῶν μνημονευθέντων σπουδαίων ἀνεκδότων καταλοίπων του, θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν πληρεστέραν γνῶσιν καὶ τὴν ἀντικειμενικότεραν κρίσιν καὶ ἐκτίμησιν τῆς λαμπρᾶς ἐκκλησιαστικῆς, ἐθνικῆς καὶ συγγραφικῆς προσφορᾶς καὶ δράσεως αὐτοῦ, καὶ δὴ ἐν ἐποχῇ ἐπικινδύνῳ ἀτομικῶς τε καὶ ἐθνικῶς, δι' ὧν ἐτίμησεν οὗτος τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ δλόκληρον τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν.